

de anti fascist

uitgave van:

**anti fascistische oud verzetsstrijders nederland
bond van anti fascist**

Leharstraat 8 - 6961 BM Eerbeek

2007 - 3

TPG Post

Port betaald
Port payé
Pays-Bas

In dit nummer o.a.

Van de redactie
blz. 2

Zwartboek(2)
De realiteit achter
de film
blz. 3

Berichten v.d. FIR
blz. 10

Zagreb journal
blz. 11

Van Celine
blz. 13

Guernica
blz. 15

Naschrift 60 jr. na dato
blz. 16

Wij vs Wilders
blz. 18

Verschijnt 4 keer per jaar.
ISSN 0166-7556

Algemeen correspondentie-adres:
Leharstraat 8 - 6961 BM Eerbeek
Tel. 0313-654685
e-mail secr@afvn.nl
website www.afvn.nl

Abonnementsprijs:
Minimaal 10 euro per jaar

Losse nummers euro 2,50 (excl. portokosten)
Opgave abonnementen:
Telefonisch of per e-mail

Redactie coördinatie:
Jan Cleton

Redaktiemedewerkers:
Jan IJssink,
Celine v.d. Hoek,
Piet Schouten,
Toos Plug,
en vele anderen.

Vertaalster:
Toos Plug
Buitenlandse contacten:
Celine v.d. Hoek,
Annabelle Schouten.
Layout:
Jan Cleton

De Antifascist is een uitgave van de A.F.V.N. (Anti Fascistische oud Verzetsstrijders Nederland, Bond van Anti-fascisten).

Deze vereniging stelt zich ten doel:

- a. te zorgen dat de daden van het anti-fascistische verzet bekendheid houden, respectievelijk bekendheid krijgen;
- b. herlevend fascisme (neo-fascisme) te signaleren en met alle, bij de wet geoorloofde middelen te bestrijden;
- c. te strijden voor vrede en vriendschap tussen de volkeren;
- d. te strijden tegen iedere vorm van discriminatie.

Wilt u ons werk steunen?
Stort dan een bijdrage op giro nr.
3206900 t.n.v. penningmeester
A.F.V.N. Voorstraat 42 A, 3931 HE
Woudenberg. Tel. 033 - 2860271

Van de Redactie

Op de voorpagina ziet u deze keer een foto* van een bekende 'medelander' die opgedoken is uit 'de archieven van de Vreemdelingendienst', u begrijpt wel een satire op de dubbele nationaliteit. U zult zich afvragen: krijgt dat heerschap nog niet voldoende aandacht in de media? Dat vinden wij eigenlijk ook, maar dan wel op een verkeerde manier. Wat er werkelijk voor bedoelingen schuilgaan achter Wilders en de PVV leest u op verder op bladzijde 18 van dit nummer in het artikel van Paul Benschop. Het plaatje is wel weer in tegenspraak met het betoog in het artikel, maar ziet u het vooral als bedoeling om de discussie los te maken over de uiterst rechtse afbraak (waarin Wilders de rol is toebedeeld van duvelstoejager) van wat nog over is van de verzorgingsstaat.

De dubbele nationaliteit, de burka, de Koran, het zijn rookgordijnen om de bevolking op een dwaalspoor te zetten. Het is al eerder in de geschiedenis voorgekomen en hoe komt het toch dat een deel van de bevolking en zelfs enkele linkse partijen dwepen met het gedachtegoed van extreemrechts? Er is nog geen goed antwoord vanuit de progressieve zijde in ons land.

Het is geen toeval dat de opkomst van populistisch rechts samengaat met de directe aanval op alles wat staat voor levend houden van de anti-Hitler-coalitie, de overlevenden, tijdgenoten enz. We konden deze week op de Belgische tv zelfs commentaren horen bij het zien van de bevrijding van Berlijn door het Rode Leger over de 'bezetting van Duitsland door de Russen en hun misdaden'. Op de pogingen tot ontluistering van het antifascisme zullen we in een volgend nummer terugkomen. Voor ons als antifascisten staat vast dat elke vorm van xenofobie, racisme, fascisme, oorlogszucht bestreden moet worden en het hoog tijd is een zo groot mogelijk front in de samenleving met maatschappelijke organisaties en vakbonden te vormen.

Stand van gezamenlijke vakbonden in Berlijn 2006 tegen fascisme, tegen oorlog

* Copyright <http://sevensheaven.nl>

“Zwartboek” deel 2; De realiteit achter de film

Door Bert Bakkenes

In het vorige nummer hebben we een recensie geplaatst van de film “Zwartboek”. Hierbij is ook ingegaan op de achtergronden van de film. Dit aspect willen we nu verder uitdiepen met een blik op verschillende personen die deels voor de hoofdrollen van “Zwartboek” model hebben gestaan.

De realiteit gaat verder dan de fictie

Volgens de makers van “Zwartboek” is de film gebaseerd op ware gebeurtenissen, vooral in de omgeving Den Haag. In een interview voor de Wereld Omroep legde regisseur Paul Verhoeven uit dat de personages in de film zijn samengebracht uit verschillende mensen die in de oorlog bij getoonde gebeurtenissen waren betrokken. Zo is de hoofdpersoon Rachel Stein, opgebouwd uit drie of vier verschillende vrouwen. Hij noemde onder meer Ans van Dijk, Esmée van Eeghen (zie artikel: “Ten prooi aan de liefde”) en Kitty ten Hove. Met wat kennis van zaken zijn ook andere persoonlijkheden te herkennen.

Zo is de kans groot dat achter de persoon Van Gein de verrader Christiaan Lindemans (King Kong) schuilt gaat die wist door te dringen tot de staf van Prins Bernard. Volgens vele bronnen was hij onder meer verantwoordelijk voor het verraden van de luchtplanningen bij Arnhem aan de Duitsers. Lindemans had nog veel meer op zijn geweten, waaronder de vernietiging van CS-6, en door zijn toedoen hebben honderden mensen de dood gevonden. Na de oorlog werd hij opgepakt en van verraad beschuldigd. Maar in 1946 werd hem de kans geboden om zelfmoord te plegen, waarschijnlijk omdat hij te veel wist tot op het hoogste niveau. In hetzelfde personage bevinden zich ook elementen van Anton van der Waals, een andere bekende V-mann die onnoemelijk veel slachtoffers maakte, en de Rotterdamse verzetsman Kees Bitter die door de SD was omgedraaid en vele vrienden en medestrijders aan de vijand uitleverde. Deze laatste werd door het verzet ontdekt en gedood.

Ook de notaris uit de film is gebaseerd op een bestaand iemand. Notaris de Boer werd kort na de bevrijding in zijn huis in de Goudenregenstraat in Den Haag vermoord. Hij had een lange staat van dienst in de illegaliteit, en wist ook precies wie er met de Duitsers hadden samengewerkt en op welk niveau. Hij had over al deze zaken een boekhouding bijgehouden, die door sommige minder schone illegalen als een bedreiging werd gezien. Deze kennis is hem uiteindelijk noodlottig geworden. Tijdens de aanslag werd zijn vrouw ernstig verwond. De dader of daders zijn nooit gevonden.

Joodse onderduikers

Een van de meest schokkende aspecten van “Zwartboek” is de manier waarop joodse onderduikers, die proberen naar het bevrijdde Zuiden te ontsnappen, door dubbel-

agenten in de illegaliteit in handen van de SD worden gespeeld en vermoord. Hun bezittingen worden door de Duitse en Nederlandse daders broederlijk verdeeld. Ook deze gebeurtenissen berusten op feiten. Dit brengt ons bij Ans van Dijk. Ans van Dijk was zelf van joodse afkomst en zij werd door de beruchte Amsterdamse politiemann Pieter Schaap opgepakt op 1ste paasdag 1943. In plaats van haar meteen naar Westerbork of een gevangenis af te voeren werd zij onder druk gezet om via infiltratie te helpen bij de jacht op joodse onderduikers in Amsterdam. De druk was zo groot dat ze uiteindelijk toestemde. Ze ging als V-frau (informant) werken voor het Bureau Joodse Zaken van de Amsterdamse politie. De eigenlijke leiding van de jodenvervolging in Amsterdam lag in handen van SD-hoofd Willy Lages. Maar hij had hiervoor maar ongeveer 60 Duitsers tot zijn beschikking, dus werd het merendeel van het werk gewoon uitgevoerd door het Nederlandse ambtenarenapparaat inclusief de Amsterdamse politie.

Ans van Dijk kreeg de beschikking over een woning in de Rivierenbuurt, Jekerstraat 46-2, en van daaruit begon ze met haar lesbische partner Mies de Regt joodse mensen die een veilig heenkomen zochten in de val te lokken. Het systeem werkte heel simpel, Ans van Dijk legde contacten met mensen die hulp nodig hadden of uit Nederland weg wilden. Ze bracht ze onder in het huis in de Jekerstraat, dat als een veilige haven werd voorgespiegeld. Maar in plaats van naar een veilige plaats speelde zij de mensen in handen van de SD die ze meteen afvoerde naar de Hollandsche Schouwburg en uiteindelijk de dood in de gaskamers. Voor ieder persoon die in de val liep kreeg Ans van Dijk fl. 7,50 uitbetaald, het zogenaamde ‘Koppeld’.

Na de oorlog werd Ans van Dijk opgepakt en in 1948 ter dood veroordeeld. Zij werd door de marechaussee in Fort Bijlmer in Weesperkaspel geëxecuteerd.

Op zich was Ans van Dijk maar een klein onderdeel van een veel groter netwerk dat zich met dit soort zaken bezighield. Zij werkte voor een belangrijke schakel binnen dit netwerk dat bekend stond als het Kommando Henneicke, de collaborateur en onderwereldfiguur Dries Riphagen. Dr. Akkermans in de film is deels op dit figuur gebaseerd. Riphagen had een vaste kring mensen om zich heen waarmee hij al voor de oorlog werkte. Het ging hierbij om Joop Out, Harry Rond, Gerrit Verbeek en Toon Kuijper. De groep liet honderden mensen in de val lopen en gaf ze pas door aan de SD nadat ze al hun bezittingen in eigen zak hadden laten verdwijnen. Geld, effecten, sieraden, alles was welkom.

Bij dit deel van de operatie speelde Ans van Dijk geen enkele rol. Haar drijfveer was om te overleven. Volgens betrouwbare schattingen maakte de groep ongeveer 3400 slachtoffers waarvan bijna niemand de oorlog heeft overleefd.

Lees verder op blz. 4

Riphagen

Andrius Riphagen, geboren in 1909, kan tot de zwaarste gevallen van de lange lijst collaborateurs en verraders worden gerekend. Na een moeilijke jeugd en een woelige carrière als matroos kwam hij op 18-jarige leeftijd in aanraking met de Amsterdamse onderwereld. Hij wilde geen lid van de NSB worden, maar sloot zich wel aan bij de NSNAP, een extreem antisemitische groep die de NSB als een stel zwakkelingen beschouwde. Ongeveer in diezelfde periode werd hij souteneur op het Rembrandtplein en ontwikkelde hij een voorkeur voor dure sieraden en juwelen. Deze eigenschap zou hem later goed van pas komen.

Riphagen verzamelde niet alleen juwelen, maar ook een vaste kliek om zich heen waarmee hij handelde in auto's, deelnam aan de zwarte markt en een bekend gezicht werd in de gokwereld van Amsterdam. In de oorlog zette hij deze activiteiten gewoon voort, en als gevolg van zijn politieke overtuiging ging hij al snel samenwerken met de Duitse bezetters. Hij werkte al binnen korte tijd als V-mann voor de SD in Den Haag. Zijn criminele activiteiten gingen gewoon door en hij bleef met dezelfde mensen opereren. Hij werd door zijn Duitse bazen zo gewaardeerd dat hij al snel in vaste dienst kwam en mocht gaan werken voor een bureau in Amsterdam dat zich ondermeer bezighield met het opsporen van joods bezit. Van alle goederen die ze in beslagnamen mochten ze 5 tot 10% houden. Maar al snel hielden ze het merendeel van de buit voor zichzelf.

Omdat Riphagen en zijn vrienden in Amsterdam actief bleven maakten ze al snel kennis met de drie broers Olij, Jan, Kees en Sam, die in 1943 bekend stonden als felle jodenjagers. Al deze figuren kwamen samen in het Kommando Henneicke, waar ook veel NSB'ers deel van uitmaakten. Het ging Riphagen voor de wind en eind 1943 had hij een klein fortuin bij elkaar gestolen. De buit bracht hij regelmatig over naar bankkluisen in België en Zwitserland. Ans van Dijk was niet de enige die door de groep werd gedwongen om joodse onderduikers op te sporen en te infiltreren in het verzet. Uiteindelijk maakte de Riphagenkliek het te bont en het Kommando Henneicke werd ontbonden als gevolg van de enorme corruptie die door hun Duitse bazen was ontdekt. Riphagen liet zich echter niet tegenhouden en vertrok naar Assen waar hij deel ging uitmaken van de beruchte Gruppe Hoffmann van de SD. Deze groep hield zich vooral bezig met het opsporen van ondergedoken geallieerde piloten en geallieerde wapendroppings.

Doodkist

Na de oorlog wist Riphagen uit handen van de autoriteiten te blijven. Hij kreeg contact met een dubieuze privé-inlichtingendienst die op zoek was naar collaborateurs. Deze groep, onder leiding van oud-verzetsman Wim Sanders, hield er vreemde methoden op na. Zo werd Riphagen niet aan de autoriteiten overgedragen, maar onder een soort huisarrest geplaatst. Hij werd betrokken bij het opsporen van andere collaborateurs. Sanders zelf was een voormalige chef van politie in Enschede, en ondanks zijn activiteiten voor het verzet had hij een discutabele rol gespeeld in de jodenvervolging in Twente.

Het was dan ook geen wonder dat Riphagen er in 1946 in slaagde om te 'ontsnappen'. Er wordt gezegd dat hij in een lijkst de Nederlandse grens over werd gesmokkeld, waar hij al werd opgewacht door zijn oude vrienden uit de Amsterdamse onderwereld. Zij hielpen hem verder op zijn weg naar het zuiden. Eerst door België en Frankrijk, tot aan de Spaanse grens waar de groep uiteen ging. Aangekomen in Spanje kwam Riphagen nog een paar maal in moeilijkheden, maar uiteindelijk kwam hij in 1948 in Argentinië terecht, net als vele andere Nazi misdadigers. Daar begon hij een nieuwe carrière. Uiteindelijk kwam hij terug naar Europa, maar hij heeft voor zijn daden tijdens de oorlog nooit verantwoordelijkheid af hoeven te leggen. In 1973 is hij in Montreaux aan kanker gestorven. Financiële problemen heeft hij nooit meer gehad. Dat was geen wonder. Hij heeft zonder problemen zijn oorlogsbuit uit de banken van België en Zwitserland kunnen halen.

Terwijl Ans van Dijk de kogel kreeg, mocht haar directe baas met zijn flonkerende buit ontsnappen. En hij was niet de enige die er met het leven van afkwam. Lages en Aus der Fünten, beide verantwoordelijk voor het wegvoeren van de Joden, ontsnapten aan het vuurpeloton. Lages kreeg in 1966 gratie uit gezondheidsoverwegingen en Aus der Fünten kwam in 1989 vrij na 44 jaar gevangenschap. Hun hoge rang had hun de doodstraf bespaard. Wat betreft de ambtenaren en politiemensen die betrokken waren bij het wegvoeren van de joodse bevolking kan gezegd worden dat ze bijna allemaal op hun plaats bleven na de oorlog. Van de zuiveringen binnen het ambtenarenapparaat en de politie is bijna niets terechtgekomen. Zelfs de personen die wel werden aangepakt zaten al snel weer op hun oude vertrouwde plaats. Van gerechtigheid was in dit hoofdstuk van de geschiedenis absoluut geen sprake.

Bronnen:

"Als Slachtoffers Daders worden: De zaak van de Joodse Verraadster Ans van Dijk"; Koos Groen; Ambo Baarn; 1994.

Riphagen, De Amsterdamse onderwereld, 1940 – 1945, B Middelburg en R ter Steege; Amsterdam 1990

Website: www.go2war2.nl september 2006

Interview Paul Verhoeven Wereld Omroep 11-09-2006

Carice van Houten als Rachel Stein in de film Zwartboek.

Esmée van Eeghen; ten prooi aan de liefde

De hoofdrolspeelster in de film "Zwartboek" Rachel Stein, is deels gebaseerd op de verzetsvrouw Esmée van Eeghen, die uiteindelijk slachtoffer werd van haar woelige liefdesleven. Er zijn weinig vrouwen in het verzet geweest die zo veel stof hebben doen opwaaien als Esmée van Eeghen. Mensen die haar hebben gekend zeiden allemaal dat er maar twee manieren waren om met Esmée om te gaan; of je hield van haar, of je kon haar niet uitstaan. Ondanks dit alles heeft ze een grote rol in het verzet gespeeld, vooral in Friesland, een rol die haar uiteindelijk noodlottig zou worden.

Esmée van Eeghen werd geboren op 18 juli 1918 in Amsterdam. Haar vader Reginald, van Engelse afkomst, was directeur van de Amstelbrouwerij. De moeder van Esmée was jonkvrouw Minette Adrienne van Lenep, beter bekend als Miesje van Lenep. Esmée had een broer die Dave heette en twee jaar jonger was als zij. Ze had een fijne, beschermde jeugd, ondanks het feit dat haar vader toen ze acht was na zijn echtscheiding naar Amerika vertrok, waar hij in 1936 in San Francisco overleed. Miesje van Lenep hertrouwde, dit keer met Alphert (Alph) baron Schimmelpenninck van der Oye. Esmée en Dave kregen er in 1931 een broertje bij. Hij kreeg de naam Sander en werd in Bloemendaal geboren. Twee jaar later vertrok het gezin naar Baarn waar ze een riant huis betrokken op de Spoorweglaan 14.

Esmée had talent voor muziek, kon prachtig zingen en goed piano spelen. Er werd gezegd dat ze het perfecte gehoor had. Haar broer Dave ging in dienst en tijdens de mobilisatie van 1939 deed hij dienst bij het Vierde Regiment Huzaren in Amersfoort. Na de meidagen van 1940 werd hij lid van de Orde Dienst (OD), een van de eerste verzetsgroepen, die overwegend uit oud-militairen bestond. Na wat omzwervingen kwam Esmée te werken in het Burgerziekenhuis in Amsterdam. Het was in dit ziekenhuis dat ze in contact kwam met Henk Kluvers. Hij studeerde medicijnen, en werkte als assistent. Henk Kluvers was betrokken bij het verzet, en al snel sleepte hij Esmée mee. Niet alleen in het verzet trouwens, maar ook in de liefde want ze kregen een verhouding. Het was het begin van een verhaal dat tragisch zou aflopen en dat zelfs vandaag nog verschillend wordt beoordeeld. Voor sommigen was Esmée een warme, loyale vrouw die nergens bang voor was en goed met een revolver kon omgaan. Voor anderen, waaronder Dr., L. de Jong, was ze niets meer

dan een verraadster die het leven van een aantal van haar vrienden op haar geweten had.

De eerste stappen

Henk Kluvers besloot op een zeker moment voor de illegaliteit naar Friesland te gaan. Hij wilde onderdak regelen voor Amsterdamse studenten die hadden moeten onderduiken omdat ze geweigerd hadden om de Duitse loyaliteitsverklaring te tekenen. Esmée besloot mee te gaan naar Friesland. Dat wilde Kluvers in eerste instantie niet hebben. Hij vond dat ze niet sterk en hard genoeg was voor het verzet. Volgens hem was ze te lief. Daar kwam nog bij dat ze in Friesland teveel zou opvallen. Maar Esmée hield voet bij stuk. Ze wilde bij Kluvers blijven en zo vertrok het stel toch richting het Noorden. Kluvers had verwacht dat er in Friesland een organisatie klaar stond om de studenten op te vangen. Maar dit viel tegen. Hij vond alleen een terughoudend contactpersoon genaamd ds. Van der Wittel. Verder was er niets voorbereid. Die nacht sliep hij met Esmée in het Oranje Hotel in Leeuwarden. De volgende dag ging Esmée terug naar Amsterdam, maar ze kwam regelmatig naar Friesland om samen te zijn met haar Henk.

Foto: Esmée en Dave

Stap voor stap raakte Esmée bij het verzet betrokken en ging mee op klussen. Op 25 juli 1943, de dag dat het verzet het Arbeidsbureau aan het Zaailand in Leeuwarden overviel, besloot ze voorgoed in Friesland te blijven. Ze deed haar best om niet op te vallen, en omdat ze intelligent en vastbesloten was leerde ze in een maand tijd de Friese taal. Maar ze bleef een mooie jonge vrouw uit de Randstad en dat maakte dat ze toch als iets bijzonders werd gezien. Ook door haar verzetsvrienden, waarvan een aantal verliefd op haar werd. Dat gaf zo af en toe problemen. Henk Kluvers had opdracht om in Friesland hulp te bieden aan de regionale Knokploeg (KP)-leider Krijn van den Helm. Henk stelde Esmée aan Krijn voor en hij zag meteen dat hij haar wel kon gebruiken. Hij stelde haar aan als koerierster, maar daar bleef het niet bij. Al snel zat Esmée in alle mogelijke soorten van verzetswerk. Ze haalde joodse kinderen uit Amsterdam en bracht die onder op duikadressen in Friesland. Ze zocht ook onderkomens voor volwassen joden en voor studenten die in Amsterdam niet veilig waren. Ze trok de hele provincie door met bonkaarten, persoonsbewijzen en andere documenten voor de onderduikers. De risico's werden steeds groter.

Gewapend verzet

Esmée was intussen de hoofdkoerierster van Krijn van den Helm en samen met hem deed ze de meest gevaarlijke klussen. Ze gebruikten een ambulance om neergeschoten

geallieerde piloten op te halen, ze vervoerde wapens en draaide haar hand ook niet om voor het meedoen aan gewapende overvallen. Bij iedere vergadering van het verzet was ze aanwezig, en ze was dus van praktisch alles op de hoogte. Daarbij kwam nog dat ze voor Krijn ook speciale opdrachten uitvoerde. Ze wist van geen ophouden en Piet Oberman, die in de zomer van 1944 Krijn van der Helm opvolgde als KP-leider in Friesland, heeft na de oorlog verklaard: "Esmée was buitengewoon goed op de hoogte van alles wat betrekking had op de verzetsbeweging in Friesland en zij kende veel leidinggevende illegale personen in andere provincies met wie zij als hoofdkoerierster in aanraking kwam. Zij woonde meermalen belangrijke besprekingen bij op het hoofdkwartier van de KP, destijds gevestigd ten huize van de heer Harm Kingma, directeur van een timmerfabriek in Leeuwarden en zijn vrouw Annie. Geheel alleen heeft zij onder andere wapentransporten naar Limburg en Amsterdam verzorgd."

Het huis van de familie van Eeghen, Spoorweglaan 14 in Baarn (nu Gerrit van der Veenlaan)

Niet iedereen kon met Esmée overweg en vooral vrouwen zagen haar als een vreemd, vrijpostig wezen, dat een bedreiging vormde. Maar anderen hielden haar de hand boven het hoofd omdat ze veel gevaarlijk werk deed en daarmee veel respect had verworven. Er gaan veel verhalen rond over de koelbloedigheid van Esmée, de meeste zijn onmogelijk te bevestigen. Zo zou ze het voor elkaar hebben gekregen om een Duitse officier een koffer vol met wapens door de controle op het Centraal Station in Amsterdam te laten dragen. Ondanks de vele gevaren kon Esmée van Eeghen het niet laten om ook naar de lichtere kant van het leven te kijken. Ze kreeg een verhouding met Krijn van der Helm en schrok er ook niet voor terug om met andere KP'ers het bed in te duiken. KP-leider, Pieter Wijbenga, geeft toe dat hij ruzie kreeg met Krijn van der Helm over Esmée. Hij was tegen liefdesverhoudingen onder KP'ers en koeriersters en stak zijn mening niet onder stoelen of banken. Wijbenga had het gevoel dat Krijn door de verhouding met Esmée zijn ongeluk tegemoet rende. Krijn vond dit onzin en wilde er absoluut niet over discussiëren. Het vele werk dat Esmée verzette zei genoeg, volgens hem.

Rivaliteit

Volgens een andere KPer, Piet Meerburg, was er sprake van een soort rivaliteit tussen Krijn van der Helm en Pieter Wijbenga. Dit werd door Esmée van Eeghen nog versterkt. Volgens Meerburg waren beide mannen waarschijnlijk verliefd op Esmée.

Dit alles gebeurde nadat Henk Kluvers de verhouding met Esmée had beëindigd. Zij wilde graag trouwen en zo snel mogelijk een kind. Dat durfde Kluvers midden in de oorlog, met alle bijkomende gevaren, niet aan. Hij verliet Friesland en dook onder bij de familie van Esmée in Baarn. Daar werd hij ernstig ziek en had geen invloed meer op de dingen die zouden volgen. Veel verzetsmensen wilden niet geloven dat Krijn en Esmée (of Elly, zoals ze in het verzet heette) een verhouding hadden. Te meer omdat Krijn getrouwd was en een kind had. De echte problemen begonnen in het voorjaar van 1944. Er begonnen geruchten de ronde te doen in Friesland dat Esmée met Duitsers was gezien.

Zoals dat met geruchten gaat kwam er steeds iets bij. Iemand had haar in het Duits horen telefoneren. Er zou een foto de ronde doen waar ze met feestende Duitse officieren opstond. In een trein van Groningen naar Leeuwarden zou ze in de Wehrmacht-coupe een fles cognac hebben leeggedronken met een groep SD'ers, met een van de mannen, een zekere Zacharias Sleijfer, zou ze de nacht hebben doorgebracht. Maar anderen verwijzen dit soort geruchten naar het land der fabelen. Piet Meerburg gaf aan dat hij er niets van geloofde. Volgens hem was Esmée veel te kieskeurig voor dit soort dingen. Waarschijnlijk kwamen de verhalen allemaal van Sleijfer zelf. Hij was een Nederlander die in de oorlog voor de SD werkte. Na de bevrijding zat hij 5 jaar vast. Uiteindelijk kwam hij in een psychiatrische inrichting terecht waar hij in 1953 is overleden. Hij vertelde de Politieke Recherche hele verhalen over Esmée, inclusief het treinverhaal. Hij vertelde dat ze tijdens de treinreis naar de SD'er Lammers vroeg. Lammers was een Nederlandse SD'er die een grote rol speelde in de strijd tegen de illegaliteit in Friesland.

Krijn van der Helm heeft altijd gezegd dat Esmée in zijn opdracht contact met Duitse officieren zocht. Dit wordt bevestigd door Wijbenga, die na de oorlog vertelde dat hij en Krijn Esmée wilden inzetten om Sleijfer en Lammers uit de weg te ruimen. Ze moest de twee SD'ers naar Makum lokken waar ze geliquideerd zouden worden. Door omstandigheden is van dit plan nooit iets gekomen. Er zijn ook andere voormalige KP'ers die bevestigen dat Esmée spioneerde in opdracht van Krijn. Sommigen zeggen dat ze op die manier informatie over haar broer Dave probeerde te krijgen die op een trawler in IJmuiden was opgepakt toen hij probeerde om naar Engeland over te steken. De tocht was verraden. Hij overleed kort voor de bevrijding waarschijnlijk van uitputting in Bergen-Belsen.

Problemen

In mei/juni 1944 werden steeds meer leden van de KP wantrouwig met betrekking tot Esmée van Eeghen. Het werd duidelijk dat ze contact had met een Wehrmacht-officier die Schmälzlein heette en in Leeuwarden woonde. Weliswaar had ze contact met de man gemaakt in opdracht van Krijn van der Helm, maar haar gedrag begon

te veranderen. Ze werd naar Amsterdam gestuurd voor een opdracht en kwam pas weken later terug. In haar gebruikelijke KP-kringen was ze nauwelijks meer te vinden. Op een zeker moment kwam de KP'er achter dat ze in het huis van Schmälzlein woonde, en dat daar ook nog een andere vrouw huisde. Op een ander moment werd ze openlijk in Groningen gezien arm in arm met Hans Schmälzlein, Oberzahlmeister bij het Verpflegungsamt in Groningen. Esmée vertelde een voormalige hospita dat ze van Schmälzlein was gaan houden, en dat ze dit niet onder stoelen of banken wenste te steken. Ze bleef nog wel illegaal werk doen en gaf het ook door als ze via haar contact hoorde dat er razzia's gepland stonden. Krijn van der Helm bleef volhouden dat alles in opdracht gebeurde, maar zijn ruzies met Wijbenga over Esmée liepen steeds hoger op. Wijbenga wilde Esmée confronteren met de situatie, maar volgens Krijn was ze naar België voor een familiekwestie. Later zou ze met TB in het ziekenhuis liggen. Wijbenga vertrouwde de zaak steeds minder, maar na de oorlog is gebleken dat het ziekenhuisverhaal wel klopte.

Esmée en Dave tijdens de oorlog

Waar Esmée in die tijd precies verbleef is niet meer te achterhalen, maar in juni 1944 was ze in Baarn bij haar moeder. De KP'ers Piet Oberman en Wijbenga hebben altijd beweerd dat ze bij Schmälzlein woonde. Vooral Oberman, die onder de naam Piet Kramer werkte, was erg tegen Esmée gekant en hij wilde haar eigenlijk uit de weg hebben. Hij wilde de zaak aan het veemgericht voorleggen. Dit was een verzetsrechtbank die moest voorkomen dat verzetsmensen over de schreef gingen. Maar Krijn van der Helm was hier zwaar op tegen. Hij was bang dat er een doodsoordeel zou worden uitgesproken. De zaak kwam tot een soort climax op 15 juli 1944. Op die dag, het was een zaterdag, overviel de SD het Kaaspakhuis in Leeuwarden en nam de gehele administratie van het Friese verzet in beslag. De inval was het gevolg van de arrestatie van de voormalige politiemann Ben de Vries die zich bij de KP had aangesloten. Hij werd tijdens een actie door de Landwacht aangeschoten en gearresteerd. Ben de Vries werd urenlang zwaar mishandeld en sloeg door. Het gevolg was een aantal invallen in huizen van verzetsmensen en een inval in het Kaaspakhuis.

Daar werden wapens, munitie, uniformen en zelfs geschut gevonden. Maar erger nog was dat de volledige administratie in handen van de SD viel. Er waren veel brieven, een kaartstelsel met de code erbij en namenlijsten van mensen die geld gaven om onderduikers te ondersteunen.

Kortom, de ramp was compleet. Omdat de KP-leden tijdig waren gewaarschuwd en er wat tijd voorbij was gegaan werden er weinig mensen opgepakt. Bijna alle leidende leden konden onderduiken.

Vertrek

In die zelfde tijd ontdekte men dat Esmée weer in Leeuwarden was, en er ontstond een theorie dat zij de boel verraden moest hebben. Krijn van der Helm sprak dit woedend tegen, maar toen hij ontdekte dat ze wel degelijk in het huis van Schmälzlein was, moest hij toegeven dat ze voor het verzet verloren was. Wel was intussen, na onderzoek, bekend dat ze geen verraad had gepleegd. Er werd contact opgenomen met het veemgericht en het advies was dat Esmée te gevaarlijk voor het verzet was en geliquideerd moest worden. Krijn bleef hier fel op tegen en redde zo in feite haar leven. Er werd besloten dat Esmée Friesland moest verlaten, zoniet zou ze als nog worden neergeschoten. Een andere koerierster nam contact met haar op in het huis van Schmälzlein. Esmée vertelde haar dat ze van de Duitse officier hield en met hem wilde trouwen. Ze wilde naar Duitsland verhuizen en zeker niet terug naar het verzet. Daarna had ze nog een ontmoeting met verschillende KP'ers waaronder Krijn. Ze bleef bij haar besluit en zei dat ze bang was voor verschillende SD'ers waaronder Lammers. Schmälzlein zou haar kunnen beschermen. De KP'ers maakten duidelijk dat ze de volgende dag uit Friesland weg moest wezen, anders werd ze omgelegd. Esmée beloofde dat ze zou gaan en ze hield haar woord. Ze werd uitgeleide gedaan door haar Duitse vriend en vertrok naar haar familie in Baarn.

Esmée bleef een paar weken in Baarn en ging nooit terug naar Leeuwarden. Naar Duitsland is ze ook nooit gegaan. Van alle kanten vreesde ze voor haar leven. De SD was op de hoogte van haar activiteiten en haar hospita was opgepakt. Ben de Vries had tijdens de verhoren haar naam genoemd, en er bleef weinig voor de SD verborgen. Het net begon zich langzaam te sluiten. De SD'er Lammers was er erg op gebrand om Esmée in handen te krijgen, want hij verdacht haar van betrokkenheid bij de liquidatie van de foute politiemann Sikke Wolters uit Heerenveen, die 27 juli 1944 was omgelegd, en een vriend van Lammers was. Ben de Vries had haar betrokkenheid bevestigd. Lammers ging nu met enkele andere SD'ers echt op jacht naar Esmée. Via een andere vrouw die ook bij de Duitse officier Schmälzlein verbleef kreeg hij extra informatie. Zij was de vriendin van een andere officier die op hetzelfde adres woonde. De vrouw, alleen bekend als Bep H. (Antoinette Jaake) maakte een afspraak met Esmée op het Centraal Station in Amsterdam. Ze ging met twee SD'ers, waaronder de gevreesde Faber, naar de hoofdstad en op 9 augustus 1944 werd Esmée door de SD'ers gearresteerd na dat Bep H haar doormiddel van een omhelzing had aangewezen. De twee dames werden in een café gearresteerd en na de nacht in Haarlem te hebben doorgebracht, reisde het gezelschap de volgende dag door naar Groningen. Bep H werd in Meppel vrijgelaten en keerde terug naar Leeuwarden. Esmée werd overgebracht naar het hoofdkwartier van de SD in Groningen. In een telefoongesprek met haar moeder kondigde ze aan dat er een paar SD'ers naar Baarn zouden komen om haar kamer te doorzoeken.

Ze vroeg haar moeder om de mannen wat kleren mee te geven. Het is nooit echt duidelijk geworden waarom Bep H Esmée in handen van de SD speelde. Ingewijden zeggen dat jaloezie een rol speelde omdat ook zij een oogje op Schmälzlein had. Zelf heeft ze altijd gezegd dat Lammers haar had gedwongen.

In hechtenis

Volgens verschillende Duitse bronnen nam Esmée van Eeghen in het Scholtenshuis, het Groningse SD-hoofdkwartier, een speciale plaats in. Ze zou een eigen kamer hebben gehad en ze kreeg dagelijks brood en melk. Ook sigaretten zouden tot haar beschikking hebben gestaan. Dit werd na de oorlog door SD'ers verteld die bang waren voor de doodstraf. Echt betrouwbaar zijn deze verklaringen dus niet. Volgens Lammers klopt er allemaal niets van. Hij probeerde haar over te halen om voor de SD te werken. Maar hier kwam weinig van terecht. Lammers vertelde na de oorlog dat Esmée nooit is mishandeld en dat ze zonder veel moeite veel informatie over de illegaliteit prijs gaf. Ze zou ook namen genoemd hebben, onder meer de namen van de verzetsmensen die Wolters hadden geliquideerd. Hij verklaarde dat ze de namen van 5 belangrijke verzetsmensen had genoemd, die werden opgepakt. Ze zou ook Oberman hebben genoemd die in vrijheid bleef door van zich af te schieten. Lammers voegde er aan toe dat hij niet kon begrijpen dat het verzet zoveel vertrouwen in Esmée had gesteld.

Of Esmée van Eeghen ook echt namen heeft genoemd blijft onzeker. Volgens Pieter Wijbenga is het onwaarschijnlijk. De vijf mensen die door Lammers werden genoemd kwamen volgens Wijbenga voor een groot deel via andere wegen in handen van de Duitsers. En maar een van deze personen Ds Touwen, een predikant uit Makkum, werd uiteindelijk gefusilleerd. Volgens Wijbenga waren veel meer mensen tegen de muur gegaan als Esmée van Eeghen echt had verteld wat ze allemaal wist. Er wordt ook beweerd dat Krijn van der Helm door Esmée in handen van de Duitsers viel. Hij was ondergedoken in Amersfoort bij zijn ouders en een brief van Esmée aan zijn vrouw zou de SD op zijn spoor hebben gezet. Krijn werd vermoord door de Nederlandse SD'er Pieter Johan Faber, die ook Esmée arresteerde. Faber kwam doormiddel van de brief van der Helm in Amersfoort op het spoor. Tijdens een confrontatie op Krijn's tweede onderduikadres, het huis van zijn schoonouders aan de Kapelweg, schoot Faber hem dood. De SD in Groningen was hier niet blij mee, omdat ze van der Helm graag levend in handen hadden gekregen. Een onderduikster, Ruth de Jonge, die getuige was van de moord meldde in Friesland wat er was gebeurd. Over een brief van Esmée heeft ze trouwens nooit iets gehoord. KP'er Piet Meerburg is er van overtuigd dat Esmée van Eeghen geen verraad heeft gepleegd. Volgens hem was zij wel het soort persoon dat een verhouding met een Wehrmacht-officier zou aanknopen, maar niet met een SD'er of een SS'er. En hij is er van overtuigd dat ze nooit iemand verraden zou hebben. Meerburg: "Natuurlijk moet je iets zeggen als je verhoord wordt, en dat zal ze ook gedaan hebben, de SD wist al zoveel. Maar dat is geen verraad. De afspraak was dat je ten minste vierentwintig uur je mond hield, daarna kon je praten, dan was toch ie-

dereen weg. Esmée wist alles, ze wist veel te veel. Als ze echt verraad had gepleegd, had ze onnoemelijk veel schade kunnen aanrichten. Ik vind dat ze op een twijfelachtige manier met onzuivere motieven is aangevallen. Ze was en bleef een vreemde in Friesland, niet een van hen.' De verklaringen over de tijd in het Scholtenshuis blijven elkaar tegenspreken. Het standpunt van Piet Meerburg lijkt het meest te passen. Esmée zal zeker wat dingen hebben verteld om te proberen haar leven te redden, maar van grootscheeps verraad is geen sprake geweest zoals sommigen beweren.

Executie

Wat er verder met Esmée is gebeurd bij de SD is moeilijk te achterhalen. Maar op 8 september 1944 vonden burgers uit Paddenpoel in de Gemeente Noorddijk het lijk van een jonge vrouw in het Van Starckenborghkanaal. De vrouw was elegant gekleed, en was om het leven gebracht met dertien kogelschoten. Een boer had die avond ervoor schoten gehoord. De moordenaar van Krijn van der Helm, Pieter Johan Faber, was bij de executie aanwezig, samen met zijn broer, en vertelde na de oorlog dat zijn chef, Untersturmführer Knorr, Esmée doodschoot. We laten hem aan het woord: "Ik hoorde van Knorr dat 'Esmée en een zekere Kremer, (Luitje Kremer, 24 jaar en lid van de KP Noord-Drenthe), 'ook een politieke arrestant, die avond moesten worden doodgeschoten'. Om negen uur zijn ze in de auto van Knorr gestapt, 'We waren met z'n vijven, Knorr, mijn broer Karel, Esmée, Kremer en ik. Knorr chauffeerde. We zijn gereden door de nieuwe Ebbingestraat en zo in de richting van Winsum. Even buiten de stad stopte de wagen, onder welk voorwendsel dit gebeurde weet ik niet. Knorr stapte uit en liet daarop Esmée uitstappen. Ik ben daarop ook uitgestapt, met Kremer. Ongeveer op hetzelfde moment schoot Knorr Esmée dood. Ik heb daarna Kremer neergeschoten. Daarop hebben wij met ons drieën beide lijken in het daar aanwezige kanaal gegooid. Een en ander gebeurde in opdracht van Knorr en ik neem aan dat zowel Knorr als Haase (Chef van de SD in Groningen) hiervoor opdracht hadden van een hogere instantie. Hier is echter niet over gesproken."

Haase ontkende na de oorlog dat de opdracht van hem kwam en gaf aan dat er waarschijnlijk een bevel uit Den Haag moet zijn gekomen. Waarom Knorr 13 keer schoot is ook niet duidelijk. Hij heeft er nooit iets over gezegd. Na de oorlog pleegde hij zelfmoord in een Haagse gevangenis voordat hij verhoord kon worden. Intussen had de moeder van Esmée van Eeghen sinds het telefoontje uit het Scholtenshuis niets meer van haar dochter gehoord. Ook na de bevrijding niet. Henk Kluvers ging bij haar navraag doen, maar werd niets wijzer. Kluvers is toen met Esmée's moeder naar Groningen gegaan, waar al snel bleek dat het slecht nieuws was. Aan de hand van sieraden die op het lijk werden gevonden is Esmée uiteindelijk geïdentificeerd. Kluvers heeft daarna het proces van Faber in Groningen bijgewoond en volgens hem heeft Faber openlijk gezegd dat Esmée niemand had verraden. "Die kerel heeft mij persoonlijk gezegd dat Esmée niets heeft losgelaten. Ze hebben met haar rondgereden van het ene adres naar het andere, maar ze hebben niets uit haar gekregen.

Op het laatst begon het hen te vervelen en toen hebben

ze haar gezegd weg te lopen. Auf der Flucht erschossen heet dat.'

Nasleep

Esmée van Eeghen werd in eerste instantie op de Algemene Begraafplaats in Noorddijk begraven. Na de oorlog heeft haar moeder haar laten herbegraven op de begraafplaats aan de Wijkamplaan in Baarn. Ze ligt daar nog steeds, ondanks het feit dat haar familie na de bezetting nooit naar het huis in Baarn is teruggekeerd. Het lijk van Krijn van der Helm werd uiteindelijk teruggevonden in een massagraf bij Kamp Amersfoort. Hij werd onder grote belangstelling begraven in Leeuwarden. Het hele Friese verzet was bij de uitvaart aanwezig. Bep H (Antoinette Jaake), de verraadster van Esmée kreeg in 1946 12 jaar gevangenisstraf. Eerder was de doodstraf geëist. De moeder van Esmée ondertekende een verzoek tot gratie voor Bep. Van de Duitse officier Schmälzlein is nooit meer iets vernomen. Waarschijnlijk is hij aan het Oostfront omgekomen. Van de betrokken Nederlandse SD'ers kreeg Lammers levenslang. Hij kwam in 1964 vrij en werd voor altijd uit Friesland verbannen. Pieter Johan Faber, de man die Krijn van der Helm vermoorde kreeg de doodstraf. Hij werd in 1948 geëxecuteerd.

Bronnen:

"Ontroerend teder, Esmée van Eeghen" geschreven door Anita van Ommen en Ageeth Scherphuis Vrij Nederland 13-09-1986

Herinneringen aan Dave en Esmée van Eeghen Sander Schimmelpenninck van der Oye Toronto, Canada. Internet bron

Korte biografieën David Hendrik van Eeghen en Esmée Adrienne van Eeghen, Begraafplaats Baarn, voorjaar 2007

Amersfoort 40-45 Joop Bloemhof, Deel 2

Het graf van Esmée in Baarn

Expositie 'The Holocaust against the Roma and Sinti'

6 juli 2007 - 31 augustus 2007

De eerste reizende expositie over de vervolging van Sinti en Roma werd in januari geopend in het hoofdgebouw van de Verenigde Naties in New York.

Er bestaat nog een grote onwetendheid over de systematische moord op deze minderheidsgroep, die tijdens de Tweede Wereldoorlog ongeveer 500.000 slachtoffers tot gevolg had. Vooroordelen leidden ertoe dat tien miljoen Sinti en Roma in Europa ook vandaag nog steeds slachtoffer van geweld worden, of te maken hebben met discriminatie en uitsluiting. De terreur van de nationaalsocialisten en het dagelijkse leven van de Roma en Sinti worden tegenover elkaar gesteld. Op deze manier geeft de expositie de slachtoffers en hun individuele verhalen een gezicht.

Op het buitenterrein is tevens de expositie [Paramisa](#) met foto's van Sinti en Roma te zien (zie ook foto rechts).

De Engelstalige expositie is ontwikkeld door het [Dokumentations- und Kulturzentrum deutscher Sinti und Roma](#). (www.sintiundroma.de)

Adres Kamp Vught: Lunettenlaan 600, 5263 NT Vught T (073) 656 67 64

Gratis toegang. Geopend: Dinsdag t/m vrijdag: 10.00 - 17.00 uur.

Zaterdag, zondag en feestdagen: 12.00 - 17.00 uur

Berichten van de

Het 14^e Congres van de FIR zal plaatsvinden op 19 en 20 oktober 2007 in Athene. Het komende congres zal een belangrijk signaal afgeven van de nieuwe plannen van de FIR. Drie jaar geleden werd daartoe de basis gelegd op het vorige congres en vervolgens werden twee indrukwekkende conferenties o.a. in Brussel¹ georganiseerd waarbij de contacten tussen de aangesloten organisaties werden versterkt. In de nabije toekomst wordt het als voornaamste taak gezien om de FIR en de lidorganisaties te presenteren als een politieke macht van betekenis in de internationale gemeenschap.

De belangrijkste agendapunten tijdens het congres zijn:

- Verslag van het politieke werk in de afgelopen jaren
- Debat over de activiteiten in de landen van de lidorganisaties
- Verkiezing van het uitvoerend bestuur en erelidmaatschap
- Besluitvorming politieke verklaringen en Financieel verslag
- Nieuwe leden van de FIR

Het congres zal ook in het teken staan van 'FIR – 20 jaar vredesboodschapper van de Verenigde Naties'. De AFVN/BvA zal vertegenwoordigd zijn op het congres in Athene.

Voor de lezers geven we een terugblik op de Brusselse conferentie van 2006 waarvan de thema's actueler zijn dan ooit en zodoende het komende congres kunnen voeden.

De afgelopen tijd zien politieke waarnemers in welke mate extreemrechtse krachten ondanks hun nationalisme internationale netwerken uitbreiden naar Europese maatstaven. De deelname aan marsen, bijeenkomsten met thema's die de geschiedenis verdraaien en de vorming van een fractie in het Europese Parlement tonen aan hoe ver men is met de opbouw van een 'bruine internationale'. Dit was de reden dat de Internationale Federatie van Verzetstrijders (FIR)/Bond van Antifascisten in samenwerking met de Linkse Fractie in het EU-Parlement, de GUE/NGL, in juni 2006 een internationale conferentie hield onder de naam 'Antifascisme in Europa'. (In de AntiFascist 2006-3 kunt u een samenvattend verslag terugvinden)

De bijdragen en onderwerpen op de conferentie, waaraan ca. 70 gedelegeerden uit meer dan 20 Europese landen, Israël en de VS deelnamen, waren veelzijdig, zoals ook de politieke uitdagingen van het antifascistische werk vandaag de dag zijn. Natuurlijk ging het om de ontwikkelingen van het neofascisme en het toegenomen rechtspopulisme in de Europese lidstaten, niet alleen in Midden- en Oost-Europa, maar ook in West-Europa. Welke rol uitvoering van vluchtelingenpolitiek door de staat in de groei van extreemrechtse politiek speelt, wat de groeiende gevaren zijn, die ontstaan zijn vanwege de imperialistische oorlogspolitiek van de VS, van de Europese Unie, werd door verschillende bijdragen verduidelijkt.

Verbonden met zulke ontwikkelingen van extreemrechts zijn de ideologische en politieke aanvallen op het antifascisme, zoals men die in de diverse Europese landen tegenkomt. Het gaat daarbij om het illegaal verklaren, maatschappelijke beperkingen en om het installeren van «nieuwe» beeldvorming van de geschiedenis. Het feit, dat vooral in Oost-Europa getracht wordt om de herinnering aan de antifascistische bevrijdingsstrijd uit te wissen en zelfs in het openbaar fascistische, collaborateurs, SS-ers als «nationale helden» vereerd worden, maakt duidelijk, in

welke mate men de geschiedkundige perspectieven naar rechts wil verschuiven.

Het gaat er nu vooral om dat het idee levend gehouden moet worden van het antifascistische verzet door de herdenking van alle vrouwen en mannen die in het verzet – zelfs in de concentratiekampen – hun leven gegeven hebben voor de bevrijding van de mensheid van fascistische barbarij. Dat is de taak van de antifascistische organisaties, die de traditie van verzetsstrijders, partizanen, gedeporteerden en alle slachtoffers van het fascisme als ook de voormalige leden van de anti-Hitlercoalitie in stand houden. Hun activiteiten, die op de conferentie beschreven werd, zijn een bijdrage, antifascisme als internationalistische kracht tegen neofascisme, rechtspopulisme, racisme en anti-semitisme, tegen alle verrechtsing op te werpen. Op de conferentie werd veelvuldig ingegaan in diverse thema's welke rol de huidige generaties antifascisten daarbij kunnen spelen. De meeste bijdragen tot de conferentie zijn in het Duits uitgegeven in boekvorm onder de titel «Antifascismus in Europa». Het is een nuttig boekwerkje voor een ieder die zich als internationalist achter de antifascistische beweging stelt.

(Footnotes)

¹ Conferentie 12 mei 2006 'Antifascisme in Europa' gehouden in het Europese Parlement. Voor belangstellenden is onlangs het duitstalige boekje 'Antifascismus in Europa' Michel Vanderborght/ Ulrich Schneider (irsg.), Bonn 2007, ISBN 978-3-89144-383-5, 136 S. verschenen en is in beperkte oplage verkrijgbaar bij de AFVN/BvA. Prijs: 12 euro + porto.

ZAGREB JOURNAL

Fascistoïde boventonen bij onbezorgde rock fans

Door Nicholas Wood

Gepubliceerd: 2 juli 2007. Vertaling Denise Grubben

Zagreb, Kroatië, 30 juni – Op een warme zondagavond in juni brachten duizenden fans in een volgepakt stadion in de Kroatische hoofdstad een nazigroet, terwijl rockster Marko Perkovic een bekende slogan uit de Tweede Wereldoorlog door de microfoon schreeuwde.

Foto: Denis Lovrovic

Tijdens een recent concert in Zagreb droegen sommige fans van de rockster Marko Perkovic de zwarte petten van de Kroatische marionettenregering van de nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog, genaamd Ustashe.

Sommige fans droegen de zwarte petten van de beruchte Kroatische marionettenregering van de nazi's, die verantwoordelijk was voor het afvoeren van tienduizenden Serviërs, zigeuners en joden naar hun dood in de concentratiekampen.

Deze uitwisseling met het publiek is een vast onderdeel van de act van Perkovic, en het gebaar leek geen bewuste politieke boodschap uit te dragen. Het publiek – dat voornamelijk uit tieners en begin-twentigers bestond – leek zich gewoon goed te vermaken. Maar het recente succes van Perkovic bij de nieuwe generatie – waarvan velen zich kennelijk niet bewust zijn van de geschiedenis van de holocaust – roept de bezorgdheid en de veroordeling op van joodse groepen in het buitenland en van minderheidsgroeperingen in Kroatië.

[Ondanks de bezwaren, werd het concert – zijn grootste ooit, met een geschatte veertigduizend fans in het voetbalstadion – zondagavond op prime time uitgezonden door de staatstelevisie, wat verdere protesten van de joodse en Servische groepen uitlokte.]

‘We willen niet betalen voor iets dat onze kinderen angst aanjaagt of hen verwijderd van hun vrienden en bureu’, aldus Milorad Pupovac, leider van de grootste Servische partij in Kroatië, met betrekking tot de plannen voor de uitzending.

Wat deze groepen echter nog schokkender vonden, was dat in het debat dat

erop volgde veel vooraanstaande politici en journalisten aangaven het probleem met de beeldvorming of de groet niet zo te zien.

‘Ze begrijpen het kennelijk niet’, zegt Efraim Zuroff, de directeur van het Simon Wiesenthal Center in Jeruzalem, die er bij president Stipe Mesic op heeft aangedrongen om toekomstige concerten te verbieden en het gebruik van extremistische symbolen en slogans uit te bannen.

De Kroatische regering, die druk bezig was met het verbeteren van het imago om tot de Europese Unie toe te kunnen treden, bracht na het concert wel een verklaring naar buiten, waarin het openlijke gebruik van Ustashe-memorabilia en -slogans werd bekritiseerd. Maar het merendeel van het politieke bestel van Kroatië begrijpt alle ophef niet.

‘Je kunt hier geen anti-semitisme in zien’, aldus Dragan Primorac, de Kroatische minister van Onderwijs, in een interview. Hij zei dat hij van plan was geweest om het concert bij te wonen, voordat regenval ervoor zorgde dat het een dag werd uitgesteld. Onder degenen die er wel bij waren, waren onder andere een voormalige minister van Buitenlandse Zaken en twee Kroatische basketbalsterren.

Dr. Primorac zei dat ‘hoogstens vier tot vijf mensen schuld hadden’ aan het dragen van Ustashe-regalia of het brengen van een nazigroet tijdens het concert. Hij benadrukte tevens dat Kroatië goed bevriend is met Israël en als bewijs daarvan wees hij op een foto op de schoorsteenmantel van hemzelf en de Israëlische staatsman Shimon Peres.

In de laatste drie jaar is het de conservatieve premier, Ivo Sanader, tot op zekere hoogte gelukt om het imago van het land als een nationalistische staat die ooit oorlogscriminelen beschermde, af te schudden. De poging is zo succesvol dat Kroatië nu tot de favorieten behoort om toe te treden tot de EU. Wat gedurende de jaren negentig gezien werd als een door oorlog verscheurd land, wordt nu alom beschouwd als een eerste klas toeristenbestemming met tien miljoen toeristen die elk jaar naar de Adriatische kust trekken.

Foto's en memorabilia uit de Ustashe-periode worden niet langer openlijk verkocht in het centrum van Zagreb. In restaurants hangen niet langer de foto's van Ustashe-eenheden aan de muur. Maar in souvenirwinkels worden nog wel sleutelhangers en baseballpetjes verkocht met de U van Ustashe, en met de slogan die Perkovic in zijn concerten gebruikt ‘Za Dom: Spremni!’ oftewel ‘Voor het Vaderland: Klaar!’.

En veel Kroaten tonen zich nog ongevoelig voor kwesties met betrekking tot de holocaust. De woordvoerder van Perkovic, Albino Ursic, heeft een grote poster, die hij in 1994 heeft ontworpen, aan de muur van zijn kantoor hangen met de tekst ‘eindoplossing’ (of: Endlösung, red.). Op de poster staat een pakje sigaretten met een grote Swastika erop, met de naam ‘Adolf Filters’, dat uit de zak van een zwarte leren jas steekt. ‘Het is een antirookplaatje’, zei hij.

‘Het heeft een award gewonnen in Lissabon’, voegde hij

toe, waarmee hij wilde benadrukken dat hij zichzelf links van het midden bevindt. Wat de show van Perkovic betreft, zegt Ursic dat de fascistische groet gebracht wordt door voetbalvandalen in heel Europa die er weinig van begrijpen. ‘Het is slechts een puberale rebelsheid’, zegt hij.

De vaderlandslievende – en soms fel nationalistische – songs van Perkovic werden voor het eerst populair tijdens de Balkanoorlogen, toen hij in het Kroatische leger diende. De meeste Kroaten kennen hem het best als Thompson, zijn artiestennaam, die hij tijdens de oorlog kreeg, toen hij een submachinegeweer droeg met dezelfde naam. Hij heeft zichzelf recentelijk ook geprobeerd te distantiëren van de associatie met Ustashe. In een interview zei de zanger met de vriendelijke stem dat hijzelf nog nooit zijn hand had geheven in een fascistische groet. En hij zei ook dat hij mensen niet aanmoedigde om Ustashe uniformen te dragen. Wat de Ustashe-slogan betreft die hij gebruikt, beweert hij dat het een traditionele Kroatische groet is die van voor de Tweede Wereldoorlog stamt.

Anderen geven niets toe. Vedran Rudan, een columnist van het Kroatische centrumrechtse dagblad Nacional, beschuldigde Zuroff van ‘extreme arrogantie’ voor het schrijven van een brief naar de president van Kroatië, waarin hij de regering vroeg alle toekomstige concerten van Thompson te verbieden.

Ze beschuldigde hem er ook van de Kroatische jeugd te brandmerken als fascist, terwijl hij tegelijkertijd de activiteiten van een welbekend ultranationalistisch parlements lid, die goede banden heeft met Israël, negeert.

‘Waarom vergeven de joden hem alles, terwijl de baardloze jeugd en Thompson geen recht hebben op vergiffenis?’ schreef mevrouw Rudan.

Mensenrechtengroepen in Kroatië zeggen echter dat het een fundamenteel probleem is. Hoewel Kroatië bezig is om afstand te nemen van de nationalistische periode in de jaren negentig, heeft de huidige generatie jongeren op school geleerd dat de activiteiten van de Ustashe-regering niet erger waren dan die van de communistische leiders in Joegoslavië in dezelfde periode.

‘Ze proberen ze op gelijke voet te plaatsen’, zegt Danijel Ivin, de voorzitter van de Kroatische afdeling van het Helsinki Comité voor Mensenrechten. ‘Het onderwijs over de recente geschiedenis van Kroatië voldoet niet’.

Dr. Primorac zei dat dat langzamerhand aan het veranderen was en wees op het feit dat sinds 2004 Kroatische scholen iedere jaar een dag besteden aan het bestuderen van de holocaust.

Anderen vinden dat de veranderingen niet snel genoeg gaan. ‘Het is een probleem,’ zei Tomislav Jakic, adviseur van president Mesic. ‘Het is niet zo erg als de Ustashe-nostalgie van vijftien jaar geleden, toen de geest voor het eerst uit de fles kwam. Maar de geest waart nog wel rond en zal de komende jaren nog niet verdwijnen.’

Gebeurtenissen tijdens de Duitse bezetting van ons land

Op 10 mei 1940 werd ons land door de Duitse Wehrmacht bezet. Voor vele Nederlanders was dit een geweldige schok. Diezelfde dag benam een groot aantal joden waarvan de meesten in Amsterdam zich het leven.

Op 9 mei, een dag voordat de Duitse inval plaatsvond, verscheen onder de kop "Het Huis van Oranje verlaat zijn post nooit" in het Nieuws van de Dag een bericht in verband met kroonprinses Juliana. Daarin wijst zij ook namens haar moeder Koningin Wilhelmina en echtgenoot Prins Bernhard in geval van een Duitse inval het aanbod af een toevlucht naar New York te aanvaarden. De schrijver, Hendrik van Loon, die haar gastvrijheid wilde verlenen werd door Juliana bits terecht gewezen met de woorden: "Hij zou behoren te weten dat vijf eeuwen lang het Huis van Oranje voor geen enkel gevaar op de vlucht is geslagen". De plannen om te vluchten waren echter al de vorige dag door de Koningin gesmeed. Drie dagen later werden Juliana en haar gezin al vooruitgestuurd naar Londen, hetgeen voor Juliana zeer waarschijnlijk onverwacht was. Op 13 mei, om ca. tien uur in de morgen, volgde Wilhelmina in het diepste geheim haar dochter naar Londen. Op dat moment nam Generaal Winkelman tijdelijk het civiele bestuur over.

De vlucht van het Koningshuis en kabinet werd voor de meeste hoge ambtenaren geheim gehouden en ook een aantal ministers was hier niet van op de hoogte, o.a. minister Steenberghe van Economische Zaken en minister van Rhijn van Landbouw en Visserij. Bij het vernemen van deze vlucht zeiden ze zeer kwaad te zijn en het onverantwoord te vinden om het hazenpad te kiezen zonder ook maar voorzien te hebben in het machtsvacuüm dat door deze vlucht van kabinet en kroon was ontstaan.

Nederland in de ban van de collaborateurs

De vlucht van kroon en kabinet met achterlating van het regeringsgezag heeft de staatsrechtelijke basis voor het Duits-Oostenrijkse civiel bestuur gelegd.

Op 29 mei 1940 werd Seys-Inquart officieel in Den Haag in de Ridderzaal geïnstalleerd. Generaal Winkelman die na de capitulatie eigenlijk tot de krijgsgevangenen behoorde, werd als tijdelijk bestuurder van ons land aan de kant gezet. Daarna riep Seys-Inquart de hoofden van de departementen, de secretarissen-generaal, bijeen en vroegen hen samen te werken. Zij beloofden de Rijkscommissaris dit **royaal** en **vrijwillig**. De erkenning van het civiel gezag van Seys-Inquart over ons land ging aldus geruisloos. Op 30 mei maakte de katholieke Volkskrant hiervan melding. De secretarissen-generaal werden de vrijwillige knechtjes van Rijkscommissaris Seys-Inquart. Vier van hen haakten tijdig af. De spijtoptanten waren Scholtens

van Sociale Zaken, die in augustus 1940 ontslag nam omdat hij het niet eens was met de Duitse standpunten, en Van Poelje van Onderwijs die vertrok omdat in augustus 1940 er geen gelegenheid werd gegeven om op de 31ste de tot dan toe gebruikelijke Koninginnedag te vieren. Ook Tenkink van Justitie en Trip van Financiën traden af omdat ze het niet met de Duitse standpunten eens waren. Frederiks van Binnenlandse Zaken zag de bui al hangen en dook in 1944 onder.

Six van Koloniën en Hirschfeld van Economische Zaken bleven tot het laatst op hun post, hetgeen genoeg zegt. Ook de media lieten zich tijdens de bezetting niet onbetuigd. Het was niet alleen De Telegraaf die al voor de bezetting met de Völkische Beobachter, het toenmalige nationaalsocialistische Duitse dagblad, samenwerkte. Tijdens de bezetting ontpopte de katholieke pers, zoals de Volkskrant, de Tijd en de Maasbode zich ook als sympathisanten van het nationaalsocialisme. Bij velen was, en dat geldt zowel voor de vooroorlogse als de naoorlogse generaties, niet bekend dat als de Rooms-katholieke Volkspartij van voor de oorlog haar zin had gekregen, ons land een corporatieve staat zou zijn geworden onder leiding van de toenmalige minister Romme. **Een staat met fascistoïde kenmerken dus !**

Eén van de bekendste collaborateurs tijdens de bezetting was Professor de Quay. De Volkskrant schreef over hem het volgende : "professor de Quay is een jonge frisse nationale figuur die de nieuwe tijd met vertrouwen tegemoet ziet". Het volk werd voorgehouden dat hij ,samen met twee anders pro-nationaalsocialisten, Linthorst-Homan en Eindhoven, de oprichter was van de Nederlandse Unie en anti-NSB. Vele Nederlanders geloofden dit . De Unie bekende wel, dat zij tegen het oude systeem waren en aanhangers van de **nieuwe tijd**. Die mededeling werd met name door de redactie en supportersgroepen van de Volkskrant met gejuich ontvangen. Joden werd niet toegelaten. Letterlijk zei deze Katholieke antisemiet (de Quay) "De joden maken nu eenmaal een ander volk uit dan het onzer en door een volkse politiek brengt dit zijn consequenties met zich".

De Joodse Raad

Aan de ellende die de Joodse gemeenschap tijdens de bezetting heeft moeten doorstaan heeft de Joodse Raad in hoge mate bijgedragen. De leiding hiervan was in handen van David Cohen en Abram Asscher. Beiden waren zeer vermogend. Asscher was de directeur van een in 1891 door zijn vader en oom opgerichte diamantfabriek. Cohen was een intellectueel die Klassieke Talen studeerde in Leiden en werd in 1926 opvolger van Professor Bois-

sevain gewoon hoogleraar in de Oude Geschiedenis en Klassieke Talen aan de Gemeentelijke Universiteit in Amsterdam. Zij hadden zeer uiteenlopende karakters en gedroegen zich in alle opzichten als regenten. Ze keken neer op het gewone volk. De Liberale Staatspartij, de partij van de rijke ondernemers, was hun partij. Met mensen uit de arbeidersklasse wensten ze niet om te gaan. Vooral Asscher maakte hiervan geen geheim. Als in 1942 de Anti-Joden wet, die er voor zorgde dat de Joden zich voor deportatie moesten melden, werd afgekondigd, verlangden de Duitsers lijsten van de Joodse Raad met de namen van degenen die hiervoor in aanmerking zouden komen. Het waren hoofdzakelijk namen van arme Joden die op deze lijst voorkwamen. Het verzet heeft zowel Asscher als Cohen destijds gewaarschuwd voor de vreselijke gevolgen die het zou hebben als zij hieraan mee zouden werken. Deze waarschuwingen werden in de wind geslagen. De rijke Joden zouden na de oorlog de Joodse gemeenschap weer moeten besturen, zo was hun wens. Het is zeker een feit dat zoals Asscher als Cohen hebben meegewerkt aan de moord door de Duitse fascist op een groot aantal joden in de vernietigingskampen. De joodse gemeenschap waartoe ik behoor noemde de Joodse Raad na de oorlog "Het Joodse Verraad".

De politie

De meerderheid van de politie heeft met de Duitse bezetters samengewerkt. Hun taak bestond hoofdzakelijk uit het van huis halen van joden, Sinti en Roma, waarvan de meesten dezelfde vernietiging hebben meegemaakt als de joden. Zij behoorden volgens de Duitse bezetter ook tot een verfoeilijk ras. Ook homoseksuelen en Jehova's getuigen ondergingen hetzelfde lot en werden met velen vermoord in concentratiekampen.

Een aantal burgers liet zich ook niet onbetuigd. Het waren meestal werkeloze asociale mannen die een centje verdienden met het van de straat halen van mensen uit deze groepen. Per opgebrachte persoon ontvingen zij vijftig gulden. Alles geschiedde natuurlijk in samenwerking met de Duitse Sicherheitsdienst.

De Nederlandse regering in Engeland

Over de houding van de Nederlandse regering ten opzichte van het Hitlerregime vóór de Duitse bezetting heb ik reeds in de vorige Anti-Fascist geschreven. Deze houding is na hun vlucht naar Londen niet veranderd. De gevluchte regering in Londen had geen enkele interesse in de gebeurtenissen in bezet gebied, hetgeen o.a. blijkt uit het volgende voorval.

Tijdens een gesprek met Engelandvaarders in Londen vertelden zij o.a. aan de regering het vreselijke lot dat de Joden in ons land te wachten stond, waaronder de deportaties naar het Oosten. De heren draaiden hun hoofd om, deze verschrikkelijke geschiedenis interesseerde hun totaal niet. (De Duitsers waren tenslotte nog steeds aan de winnende hand in de toenmalige Sovjet-Unie)

Met het verzet in ons land waren deze heren ook niet ingenomen. Er kwam in Londen een vrije radiozender buiten Nederland tot stand, die als "Radio Oranje" de geschiedenis in is gegaan. Deze zender stond onder auspiciën van de exilregering. De koningin sprak regelmatig voor deze zender om de bevolking in het bezette Nederland moed in te spreken, maar ook om haar verloren prestige terug te winnen. Het verkondigde nieuws was meestal oud nieuws.

Van den Broek, die van 1933 tot 1940 correspondent was van De Telegraaf in Parijs, kwam in september 1940 naar Londen. Hij en ook nog andere medewerkers ergerden zich ontzettend aan deze slappe berichtgeving en grepen in. Radio Oranje werd verplaatst van Stratton House was de exilregering in ballingschap zetelde, naar Clien House, een flat tussen The Strand en de Theems. Het systeem van de censuur van de regering werd afgeschaft en de berichten werden vanaf toen actueler. Wat geheim gehouden is door de ministers Gerbrandy en Van Kleffen is dat zij reeds in juni 1942 alles wisten over de massa-executies en de gaskamers waarin velen de dood vonden. Zij waren ook goed geïnformeerd over de jacht op linkse verzetsmensen, zoals communisten en links socialisten. Na de bevrijding werd een Parlementaire Enquêtecommissie samengesteld, die de taak had een oordeel uit te spreken over mensen die gecollaboreerd hadden met de Duitse bezetter. Er werd een bewuste klassenjustitie toegepast. Mensen uit de hoogste ambtelijke kringen zoals o.a. secretarissen-generaal maar ook belangrijke personen uit de Katholieke Staatspartij werd de hand boven het hoofd gehouden.

Enige namen die ondanks hun misdadig gedrag tijdens de bezetting vrijuit gingen zijn H.M. Hirschfeld minister van Economische Zaken die later Buitenlandse Zaken kreeg omdat E.Z. voor hem "te klein" zou zijn geworden. Ook professor de Quay werd al heel snel Commissaris van de Koningin in Noord-Brabant en later zelfs minister-president.

Toen de Parlementaire Enquêtecommissie vond dat de joodse collaborateurs wel bestraft moesten worden, hebben de toenmalige joodse overlevenden daar een stokje voor gestoken.

Asscher en Cohen hebben de concentratiekampen overleefd hetgeen voor hen al een vreselijke straf was, maar mochten van de joodse gemeenschap geen enkele functie in de Joodse kerkelijke of burgerlijke organisaties meer uitoefenen. Zeker voor Asscher was dit een extra zware straf

Bronnen:

*Nanda van der Zee, "Om erger te voorkomen";
Jan Rogier, Geschiedschrijver des Rijks*

Guernica's gevecht tegen de vergetelheid

Zeventig jaar geleden werd de stad door een bommenregen verwoest

Göring : “ Spanje was voor mij de kans, om mijn nieuwe luchtmacht te testen.”

De 26^e april 1937 was een zonnige lentedag in Guernica. In het 7000 zielen tellende stadje in het Spaanse Baskenland heerste een uitgelaten bedrijvigheid. Die dag was er de markt, en de boeren uit de dorpen boden hun producten aan. Om 16.30u waarschuwde het luiden van de kerkklok voor naderend onheil. Een paar minuten later verschenen de eerste vliegtuigen van het Duitse ‘Condor Legioen’ aan de hemel. Een drieëneuhalf uur durende bommenregen legde het kleine stadje in puin. Guernica schreef geschiedenis als eerste Europese stad waarvan de burgerbevolking door een systematisch bombardement aangevallen werd, en dat als eerste de verschrikkingen van de moderne oorlogvoering aan den lijve ervoer. Haast 80% van de gebouwen werd er vernield, tussen de 300 en 1500 mensen werden gedood. Het exacte aantal slachtoffers kon nooit vastgesteld worden omdat er destijds ook duizenden vluchtelingen in de stad leefden. De helse bommenregen inspireerde de schilder Pablo Picasso tot zijn beroemde, monumentale anti-oorlogsdoek, “Guernica”.

Pablo Picasso's "Guernica"

Duitsland vroeg om verzoening

Zeventig jaar later is er in het stadsbeeld nauwelijks nog iets dat aan het bombardement herinnert. Guernica, dat omgeven wordt door bosrijke bergen en groene weiden, is een bedrijvige kleine stad met slechts 16.000 inwoners. Bijna alle huizen zijn nieuwbouw. De stad strijdt tegen de vergetelheid.

Bij de feestelijkheden vanwege de zeventigste jaarlijkse herdenkingsdag nodigde Guernica afgevaardigden uit van steden als Hiroshima, Nagasaki, Coventry, Hamburg, Dresden en Pforzheim, die immers eveneens door bombardementen werden vernietigd.

Tien jaar geleden heeft Duitsland-zestig jaar na de aanval-de schuld van het Duitse ‘Condor Legioen’ officieel toegegeven. De toenmalige Bondspresident Roman Herzog vroeg de overlevenden om verzoening. Een jaar

later verontschuldigde zich de Bondsdag eveneens.

Het Nazi-regime zond de vliegtuigen van het ‘Condor Legioen’ naar Spanje om de latere Spaanse dictator Francisco Franco te steunen tegen de troepen van de wettig gekozen republikeinse regering.

Waarom de bommen uit Nazi-Duitsland de stad vernielden, is nooit volledig opgehelderd. Guernica was strategisch onbeduidend en beschikte over geen luchtafweer. “De bommenwerpers hadden niets te vrezen”, aldus een ooggetuige. “Ze vlogen zo laag, dat wij de gezichten van de vliegeniers konden ontwaren”.

De relevante doelen werden ontzien

De stad had slechts twee doelen die voor de militairen een rol hadden kunnen spelen : een brug bij de toegangsweg tot de stad, en een wapenfabriek. Uitgerekend deze bleven onaangevallen. De opperbevelhebber van de NS-luchtmacht, Hermann Göring, verklaarde de aanval tijdens de Neurenberger processen zo : “Spanje bood mij de kans, om mijn nieuwe luchtmacht te testen.”

Een andere verklaring komt er op neer, dat Franco en de Duitsers het Baskische verzet wilden breken. Volgens deze theorie zouden ze dan Guernica met opzet als doel uitgekozen hebben, omdat het voor de Basken een ‘heilige stad’ is.

“De vernietiging was een daad van opzettelijke luchtmacht-terreur, met het doel om het moreel van de Baskische nationalisten in de Burgeroorlog te breken”, zo meende de geschiedkundige Cesar Vidal. “Uit vrees, dat de metropool Bilbao eenzelfde lot beschoren zou kunnen zijn, gaven de Basken de strijd op en streefden zij nu naar een afzonderlijke vrede met Franco.”

Het Franco-régime dat van 1939 tot 1975 de plak zwaaide over Spanje, bekende nooit schuld aan de verwoesting van Guernica.

Nog tijdens de Burgeroorlog stuurde de Franquistische propaganda het bericht de wereld in, dat de Basken zélf de stad aan gruzelementen geschoten zouden hebben.

In de zestiger jaren ging de officiële Spaanse geschiedschrijving er dan toe over, om de schuld bij het Hitler-régime te leggen.

Uit een bijdrage van Hubert Kahl uit de ‘Wiener Zeitung’.

Overgenomen uit DER NEUE MAHNRUF Nr. 5-6/2007 van onze Oostenrijkse zusterorganisatie.

Vertaling: Leo Schuwirth

Naschrift 60 jaar na dato -

Standard Oil en Shell financierden benzinefabricage voor Luftwaffe

Van de Archiefredactie

In de terugblik naar de jaren direct na de oorlog kwam de redactie op het idee om krantenberichten uit die tijd opnieuw te publiceren. Het onderstaande bericht uit Het Vrije Volk van 20 september 1947 geeft naar onze mening een directe link naar de huidige oorlogen.

HVV 20.9.1947: Het proces dat op dit moment in Neurenberg gevoerd wordt staat zeer zeker minder in de publieke belangstelling dan het beroemde proces tegen de 24 nazileiders, dat ruim een jaar geleden gehouden werd. Toch zijn de feiten die hier aan het licht komen, niet minder interessant dan de onthullingen die het vorige geding opleverden.

Eens te meer is gebleken, hoe nauw de verbindingen waren tussen de grootindustrie en de nazipartij. Reeds sinds de Eerste Wereldoorlog werkte de I.G.Farben-industrie, een der grootste internationale trusts, aan de productie van benzine uit steenkool. In 1932 had de I.G. Farben ongeveer vierhonderd miljoen Rijksmark in dit proces belegd. De synthetische benzine was en bleef echter duur, de zaak dreigde definitief op een fiasco uit te draaien en de maatschappij stond op het punt de productie geheel stop te zetten en de maatschappij stond op het punt de productie geheel stop te zetten. Op dat ogenblik gaf Hitler, die toen nog niet aan de macht was, aan de leiders van I.G.Farben de verzekering dat de synthetische benzine geschikt was voor zijn economisch program.

Toen Hitler een jaar later Rijkskanselier werd ontving de I.G.Farben onmiddellijk een contract van tien jaar om synthetische benzine te produceren tegen een gegarandeerde prijs. Het fiasco voor de I.G. Farben was vermeden, de steun aan de nazi's bracht zijn rente op.

Het jaar daarop werd de maatschappij 'Bragag' opgericht, die zich bezig zou houden met de bouw van fabrieken voor synthetische benzine. Aan het hoofd van deze onderneming stond een zekere Heinrich Bütefisch, thans aangeklaagde in het proces-Neurenberg. Deze man onderhield nauwe relaties met de SS-generaal Kranfuss en dit was het begin van samenwerking der Farben met de SS, welke haar 'hoogtepunt' vond in het ter beschikking stellen van de bewoners van het concentratiekamp Auschwitz aan de I.G.Farben, die deze slavenarbeiders in de aldaar gelegen fabrieken 'te werk stelde'.

Standard Oil en Shell

Tijdens het proces in Neurenberg is ook enig licht gevallen op de verbindingen die de I.G.Farben onderhield

met de Standard Oil Company en met de Nederlands Engelse Koninklijke Shell. Beklaagde doktor August von Knierim, algemeen adviseur en voorzitter van de patentencommissie van I.G.Farben, onthulde dat de Standard Oil in 1929 dertig miljoen dollar in aandelen betaalde aan de Farben voor patenten op het gebied van synthetische benzine. De Standard Oil en de Shell bezaten alle Duitse benzine-faciliteiten en benzinestations. Zij konden echter als gevolg van Hitlers deviezenmaatregelen de in Duitsland gemaakte winsten niet naar de Verenigde Staten overmaken. Daarom stelde de Duitse regering zich met hen in verbinding en deed het voorstel dat zij met de I.G.Farben samen zouden werken bij de bouw van een hydrogeniseerfabriek.

Von Knierim reisde in 1937 naar Londen om de zaak met Standard Oil en de Shell te bespreken. Tenslotte werd door de drie maatschappijen gezamenlijk een maatschappij opgericht, waarbij elk een derde der aandelen voor zijn rekening nam. Deze nieuwe onderneming zou benzine produceren voor de Luftwaffe.

De openbare aanklager in Neurenberg informeerde nog eens nadrukkelijk of de Standard Oil en de Shell geen andere mogelijkheid hadden gehad om hun geld te investeren. Von Knierim antwoordde hierop: "Ik zie niet in, waarom zij niet om toestemming konden vragen om hun geblokkeerde merken te gebruiken voor een hotel of iets dergelijks." Overigens heeft de I.G.Farben zich op bevel van Göring sinds 1935 niet meer gehouden aan haar afspraak met de Standard om 'ervaringen uit te wisselen'. Von Knierim verklaarde nog ten aanzien van de in 1929 aan de Standard Oil verkochte patenten, dat destijds de afspraak gemaakt werd, dat de I.G.Farben van de wereldpetroleummarkt zou wegblijven, terwijl de Standard de toezegging deed uit de Duitse oliemarkt te blijven. De Standard deed toen haar benzinestations over aan de Farben voor het leveren van de eigen synthetische benzine. "Het Duitse publiek stond aanvankelijk wat aarzelend tegenover het gebruik van synthetische benzine, want het meende dat de natuurlijke benzine uit Amerika beter was. Toen wij onze benzine door middel van hun pompen op de markt brachten, kon het publiek dit artikel gebruiken zonder het zelf te weten."

Heinrich Wilhelm August Bütefisch (* 24. Februar 1894; † 13. August 1969) chemicus, hoofd bestuursraad van I.G. Farbenindustrie AG. Sinds 1930 hoofd van het Leuna-Werks van I.G. Farben, werd in 1937 lid van de NSDAP en in 1938 bestuurslid van de

Technische Raad van I.G. Farben.
Vanaf 1941 SS (Obersturmbannführer)
voor I.G. Auschwitz als Hoofd van
de brandstofproductie. In 1948 tot 6
jaren gevangenis veroordeeld in het
I.G.Farben-proces, in 1951 voortijdig
vrijgelaten. Aansluitend werd hij
bestuurder in de raad van toezicht bij de
Firma Ruhrchemie AG. In 1964 ontving
hij het 'Bundesverdienstkreuz' dat hij
na felle protesten uit de samenleving
inleverde.

Zouden we het dan herkennen?

Het licht gaat uit in Ludwigsburg Is het onderzoek naar de NS-daders voltooid?

Het Duitse persbureau dpa publiceerde op 27 december 2006 een bericht onder de titel **“Onderzoekingen over de NS-daders haast voltooid—het Hoofdbureau staat voor de beëindiging van haar activiteiten.” Wij publiceren een en ander letterlijk, de commentaren staan tussen haakjes.**

“Binnen afzienbare tijd zullen wij ons werk beëindigen”, zei de chef van het Opsporingsbureau, procureur-generaal Kurt Schrimm, in Ludwigsburg. (Hier wordt bedoeld: het Hoofdbureau van de ‘Landesjustizverwaltungen’ ter opheldering van de NS-misdaden. Deze bureau’s werden in 1958 opgericht door de ministers van Justitie van de BRD-deelstaten.) Het zou de wereldwijd grootste opsporingsdienst zijn. (Ter vergelijking : de dienst heeft slechts circa 20 medewerkers, maar de dienst voor de Stasi-archieven is gegroeid met 3400 formatieplaatsen. Reeds in 1998 eiste de VVN-BdA om van laatstgenoemde dienst middelen en mankracht af te splitsen, bij voorbeeld om de wettelijk voorgeschreven intrekking van het oorlogsslachtofferspansioen voor buitenlandse SS’ers nu eens onder handen te nemen. Zonder succes.)

In 2006 zouden de onderzoekingen in het militairhistorisch archief te Praag afgerond zijn, zei Schrimm. “Begin van het jaar waren wij in Praag, zonder iets te vinden dat ons aanleiding gegeven zou hebben om er verder onderzoek te blijven doen.”

Bij het onderzochte materiaal ging het voornamelijk om stukken van de Waffen-SS, die vanwege het bombardement op Berlijn elders ondergebracht werden. (En omdat het archief van de Waffen-SS verplaatst werd en het Hoofdbureau “op die plek geen onderzoek instelt”, hoeft zich zo menigeen z’n tijd in de Waffen-SS niet meer te herinneren?)

De sortering van de inventaris van de dossiers werd in de Oekraïne begonnen. De stukken worden momenteel in Ludwigsburg vertaald. Met het onderzoek was men pas gestart in Witrusland en Rusland. En daarbij ging

het om meer dan 100.000 pagina’s uit onder meer het Duitse Hoofdbureau voor de Rijkszekerheid, van de Waffen-SS en de politie, evenals uit concentratie- en krijgsgevangenenkampen.

“Alle stukken van de Russen die ons interesseerden, zijn echter ook door de Amerikanen onderzocht en op microfilm vastgelegd”.

De documenten in Italië had men in 2005 reeds snel afgehandeld. (“Snel afgehandeld”—dit gebeurde zelfs met bewijzen van slachtpartijen. Deze dienen momenteel in Italië als vergelding bij processen tegen Duitse criminelen van de Wehrmacht en de Waffen-SS. De Duitse justitie draait ondertussen met z’n duimen.

‘Kontraste’, het programma van de ARD, 15 januari 2004 : in strijd met de wet werden in minstens 25 gevallen de stukken van het Hoofdbureau onbehandeld aan het federale archief overhandigd. In strijd met de wet, omdat men geen rekening hield met het niet-verjaren van moord. Wij wachten nog altijd op antwoord over de zaak 508 AR 1110/02. Dit is de aangifte van de VVN-BdA tegen circa 200 oorlogsmisdadigers van de *Gebirgstruppe* van de Wehrmacht.)

In het komende jaar houden zich twee vertalers van het Centrum van het Holocaust Memorial Museum te Washington onledig met 100.000 pagina’s van de Sovjet-inlichtingendienst KGB, voornamelijk uit processen. “Wij hebben inderdaad wel een probleem, om hier qua hoeveelheid doorheen te komen”, zei Schrimm. Maar de kwestie met de stukken zou evenwel secundair zijn, aangezien documenten van de KGB in Duitse rechtbanken niet als bewijs kunnen fungeren. (Zoals bekend kunnen stukken uit de Sovjet-Unie niet juridisch verdisconteerd worden. Ze zouden niet ‘rechtsstatelijk’ doch ‘stalinistisch’ tot stand zijn gekomen.)

U.S.

(Uit ‘Unsere Zeit’, orgaan van de DKP)
vertaling Leo Schuwirth

Wij vs. Wilders: oorverdovende stilte

Door Paul Benschop *

**De PvdA vindt hem onfatsoenlijk, de SP houdt zich ge-
deisd en buitenparlementair links is hopeloos verdeeld.
Ziedaar het voorlopige linkse antwoord op de PVV. Het
wordt hoog tijd om het eens over Wilders' sociaal-econo-
mische ideeën te hebben. 'Dit is een dramatische man.'**

In september 2004 verliet Geert Wilders de VVD-fractie en begon voor zichzelf. Electoraal gezien gaat het Wilders sinds die tijd voor de wind. In korte tijd is hij uitgegroeid tot de meest besproken politicus. Als geen ander lukt het Wilders en zijn Partij voor de Vrijheid (PVV) om het nieuws te domineren. Zijn roep om harde maatregelen tegen migratie, islam en vermeende terroristen lijkt aansluiting te vinden bij een groot gedeelte van het electoraat.

Verdachtmakingen

De aanhang van Wilders lijkt – in tegenstelling tot de partijtop - voor een groot gedeelte afkomstig uit de arme buurten en achterstandswijken. Op het eerste gezicht is dat logisch. Andere populistische, rechtse partijen zoals de Leefbaren en de Fortuynisten hengelden met succes in deze goed gevulde vijver. Op kleinere schaal gebeurde dit ook in de jaren '80 en '90 bij extreemrechtse partijtjes uit de 'centrum'-stroming zoals de CD en CP'86. Tevens zijn parallellen te trekken met andere landen: de NPD in Duitsland, het Vlaams Belang in België. Wijken die jarenlang bekendstonden als PvdA-bolwerken, hebben de sociaal-democraten massaal afgezworen. De traditionele aanhang van links, de blanke arbeidersklasse, herkent zich al geruime tijd niet meer in het beleid zoals dit wordt neergezet door overbetaalde PvdA-regenten die enkel nog door zichzelf als sociaal-democraat worden beschouwd.

Net als bij Fortuyn, legt de opkomst van Wilders de crisis van links op pijnlijke en confronterende wijze bloot. De PvdA vindt Wilders maar onfatsoenlijk, Groen-Links vindt dat Wilders wel heel erg ver gaat en de SP houdt zich ge- deisd. De vakbonden schitteren al helemaal door afwezigheid. Buitenparlementair links wil wel, maar is vooral hopeloos verdeeld in kleine splinters, onmachtig een gemeenschappelijke vuist te maken. Een enkele keer wordt het oude linkse stokpaardje racisme weer eens opgepoetst en Wilders voor de voeten geworpen. Indruk maken doet het niet. Ook zagen verschillende hotemetoten de afgelopen maanden 'opvallende parallellen met de jaren '30'. Het is schrijnend dat uitgerekend voormalig Elsevier-correspondent Wierd Duk moet schrijven: "Wil de PvdA Geert Wilders daadwerkelijk de wind uit de zeilen nemen, dan zal de partij niet moeten volstaan met verdachtmakingen." Hiermee geeft Duk in een klap aan wat niet alleen het probleem is van de PvdA, maar van heel

links. Links is niet in staat een antwoord te geven op de groei van rechts. Maar of het nu Wilders, Fortuyn of Dewinter heet, rechts heeft Jan met de pet helemaal niks te bieden.

Dramatische man

Een jaar geleden publiceerde de Belgische advocaat en kaderlid van de communistische PvdA Norbert van Overloop het boek *Wiens Belang?*, een onderzoek naar de sociaal-economische standpunten van Dewinter en consorten. 'Ik denk dat de sociaal-economische standpunten van het Vlaams Belang lange tijd zijn onderschat. Iedereen weet wat het Vlaams Belang zegt en schrijft over vreemdelingen en migranten, maar slechts weinigen weten iets over het sociale programma van het Vlaams Belang.' Sinds de publicatie van het boek heeft Van Overloop talloze lezingen in vakbondshuizen gegeven over de gevolgen van de sociaal-economische agenda van het Vlaams Belang voor werkende mensen.

Het is opmerkelijk dat heel links aandacht heeft voor de racistische kant van de PVV, maar bijna niemand naar haar sociaal-economische ideeën kijkt. In zijn 'Onafhankelijkheidsverklaring' schiet Wilders met scherp op mensen op de werkvloer: 50 procent minder ambtenaren, vlaktax, afschaffen minimumloon, versoepeling van het ontslagrecht, afschaffen van het algemeen bindend verklaren van CAO's, beperking kinderbijslag. 'Dit is een dramatische man', aldus FNV-kaderlid en vakbondsactivist Niek Stam. 'Hij heeft niks op met gewone mensen. Ik denk dat veel mensen niet op Wilders zouden stemmen als zij dit soort dingen zouden weten. Ik betwijfel of mensen het hoofddoekje of de dubbele nationaliteit echt zo belangrijk vinden dat zij hiervoor hun sociale bescherming op willen geven. Links loopt veel te veel mee met zijn agenda en de vakbeweging is juist veel te veel naar binnen gekeerd. Zij zouden juist meer voorlichting moeten geven over de net genoemde punten.'

Niet voor niks profileert Wilders zich op hoofddoekjes en paspoorten en niet op zijn sociaal-economisch beleid. Wilders en de PVV snappen zelf donders goed dat deze plannen rampzalig zijn voor een groot gedeelte van de eigen achterban. Juist daarom profileert de PVV zich, net als de LPF of het Vlaams Belang, als een protestpartij. Een partij van buiten de Haagse kaasstolp, die het voor de man in de straat opneemt tegen de elite in dit land. Van Overloop van de Belgische PvdA: 'Iemand vertelde mij ooit: "Ik stem voor het Vlaams Belang om tegen de andere partijen te stemmen."' Veel mensen zijn boos, ontevreden met het huidige beleid. Feit is dat het beleid waar het Vlaams Belang voor staat het leven van de gewone man zeer hard zal raken. Als het Vlaams Belang aan de macht

komt, zullen ze ontzaglijk veel schade aanrichten. De wederopbouw zal heel erg moeilijk worden. Ik wil niet dat de strijd van onze ouders en voorouders voor niks is geweest.’

Niet meehobbelen

Grote delen van de Nederlandse bevolking geven hun stem voor een partijprogramma dat ze in serieuze problemen kan brengen. Als de PVV de helft van de ambtenaren wil ontslaan, heeft zij het niet alleen over de ondergewaardeerde gemeentelijke baliemedewerkers, maar ook over leraren en ziekenhuispersoneel. Door de rijken evenveel inkomstenbelasting te laten betalen als de allerarmsten zal de overheid jaarlijks vele miljarden mislopen. Vele miljarden die niet langer ingezet kunnen worden om sociale zekerheid en leefbaarheid in de wijken te garanderen. En hoeveel laaggeschoolde arbeiders zullen in de problemen komen met hun hypotheek wanneer het ontslagrecht wordt versoepeld? Zeker als dat gebeurt in combinatie met het afschaffen van het minimumloon.

Wanneer je de moeite neemt om verder te kijken dan de stokpaardjes van Wilders, dan valt meteen op dat het beleid waar de PVV voor staat in de praktijk uitdraait op een ongeremde aanval op de eigen achterban. Wanneer links braaf blijft meehobbelen met de door de PVV bepaalde agenda, kan het nooit een vuist te maken tegen opkomend rechts. Zolang links zich af blijft keren van haar traditionele achterban zullen Wilders en de PVV blijven groeien.

De PVV heeft in haar weinige publicaties voldoende munitie weggegeven om zowel het debat met links als de sympathie van haar eigen achterban te verliezen. Of, om af te sluiten met een citaat van Wilders zelf: ‘We moeten ons allereerst realiseren dat wij niet machteloos staan.’

** Paul Benschop is actief voor AFA-Nederland, Landelijk Secretariaat*

Eerder verschenen artikel (11-05-2007) in ‘Grenzeloos’ van de SAP

Nazislachtoffers strijden nog steeds voor schadeloosstelling

Door Piet Schouten, Bron: VVN/BvA¹ juni 2007

De bekende schrijver/journalist Ulrich Sander, Dortmund, verklaarde onlangs als woordvoerder van de VVN-BdA tegenover de WDR (Westduitse radio) als reactie op het onlangs gehouden Curatorium van de stichting “Erinnerung, Verantwortung, Zukunft” EVZ (Herinnering, Verantwoording, Toekomst) dat er nog steeds 100.000den slachtoffers van de naziterreur tevergeefs op schadeloosstelling wachten.

Onder de zaak van schadevergoedingen mag geen streep gezet worden. Er zijn nog meer dan 100.000 overlevenden die geen schadeloosstelling ontvangen hebben. Het lag niet aan hen dat ze nog niet eens een symbolische betaling gekregen hebben. Minstens half miljoen slachtoffers van de dwangarbeid onder de nazi's zitten met lege handen, omdat ze hun aanvraag niet tijdig of met onvoldoende beweegreden konden omkleden, omdat ze in volle willekeur tot voormalige ‚krijgsgevangenen’ aangeduid werden, die op dezelfde wijze willekeurig uitgesloten werden van de schamele vergoeding voor dwangarbeiders of omdat ze in huishoudelijk werk of landbouw slavenarbeid moesten verrichten, die niet gecompenseerd werd. De stichting voor de slachtoffers had al eerder aangekaart dat het geld onvoldoende zou zijn, dat slechts door drie procent (...) van de tot betaling verplichte bedrijven opgebracht werd.

De organisatie zet zich in voor de nog levende slachtoffers en eist:

- Alle bedrijven, die niet betaald hebben, moeten nabetalen;
- Alle slachtoffers dienen levenslang recht op ondersteuning te krijgen, bijvoorbeeld eenmalige uitkeringen voor

medicijnen, kuren, brillen, ontspanningsreizen en gezamenlijke meetings met de jeugd;

- De voormalige concentratiekampgevangenen, die nog geen cent zagen - de 130.000 geïnterneerde Italiaanse militairen en de krijgsgevangenen uit de Sovjet-Unie, die in de Duitse industrie moesten zwoegen – moeten minstens 7.500,- euro per persoon nabetaald krijgen;
- Compensatie voor de overlevende slachtoffers uit de plaatsen waar massamoorden werden gepleegd in Griekenland en Italië;
- De dwangarbeiders, zowel mannen als vrouwen die in de bezette gebieden voor Duitse ondernemingen verplicht moesten werken, dienen hun achterstallig loon uitbetaald te krijgen.

Onder geen beding mag het bestuur van de stichting EVZ geminimaliseerd worden tot een kring uit bedrijfsleven en regering, zo bracht Ulrich Sander naar voren. De verenigingen van slachtoffers (ongetwijfeld ook voormalige Nederlandse, red.), de vakbonden en de oppositiepartijen in de Bundestag moeten in Duitsland medebeslissingsrecht behouden over de schadevergoedingen en hun stem behouden of verkrijgen in het werk van de schadeloosstelling voor alle slachtoffers. Vooral nu allerlei pogingen worden gedaan om de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en de gruweldaden van het Duitse fascisme schoon te poetsen.

(Footnotes)

¹ VVN/BvA = Vereinigung der Verfolgten des Naziregimes/Bund der Antifaschisten